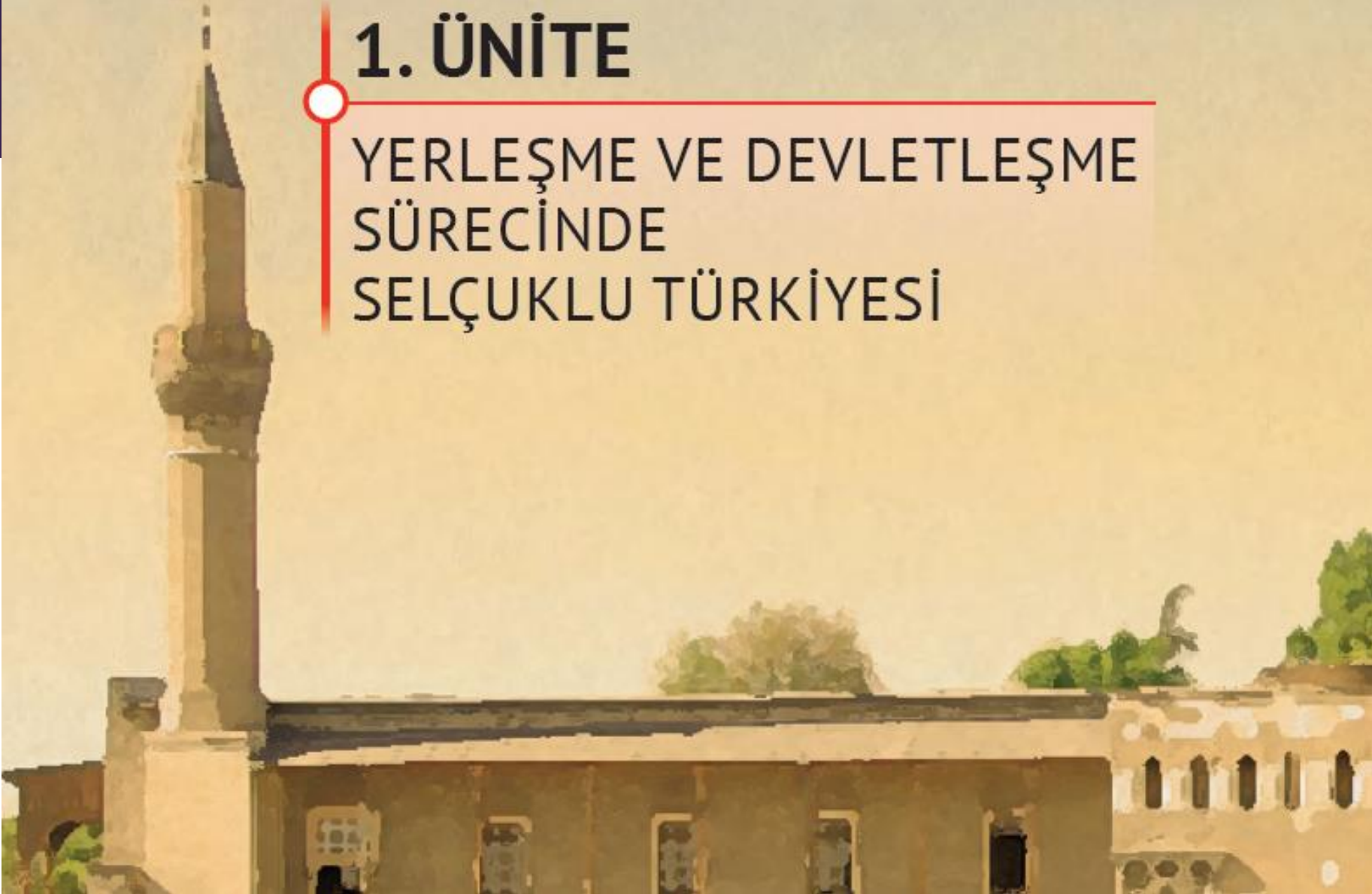

TARİH 10

HAZIRLAYAN: ARİF ÖZBEYLİ

1. ÜNİTE

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME
SÜRECİNDE
SELÇUKLU TÜRKİYESİ

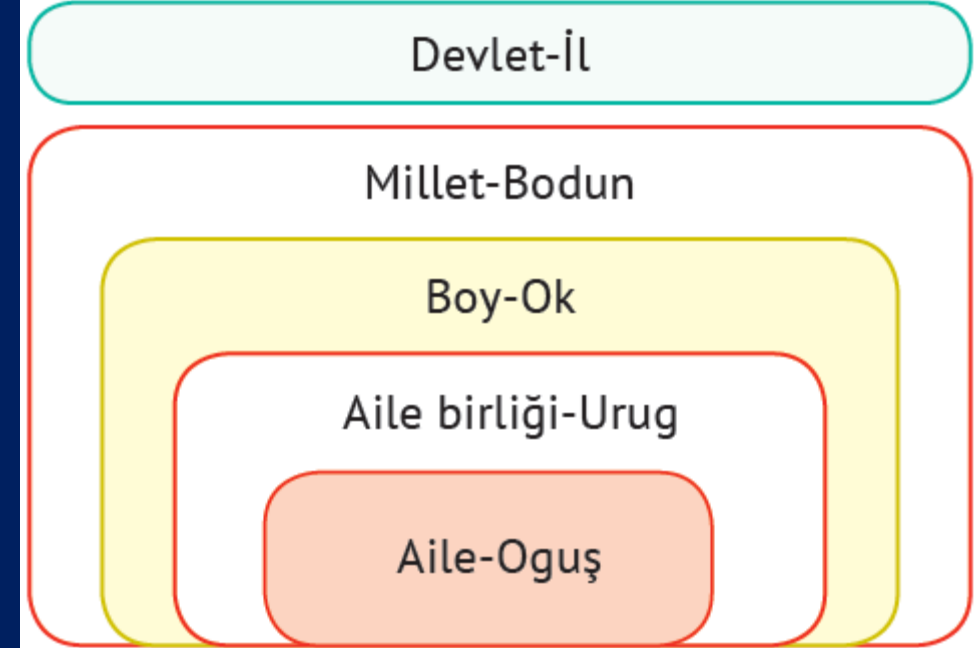
1.4. ANADOLU'DA DEVLETLEŞME SÜRECİ

1.4.1 Boylar Birliğinden Devletleşmeye

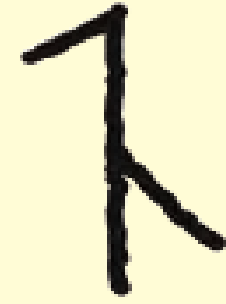
Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren Türkler, devlet kurma idealine sahip olmuştur. Gerek Orta Asya'da gerekse göç edilen bölgelerde köklü devletler kurmaları bu ideallere sahip olduklarını kanıtlamaktadır. Hun, Kök Türk, Uygur, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti birlikte düşünüldüğünde, tarihin hemen her döneminde bağımsız bir Türk devletinin olduğu görülmektedir.

Bodun, boy (bod) sözcüğünün çoğulu olup boylar birliği anlamına gelmektedir. Çünkü bodun aynı soydan olan ve aynı dili konuşan boyların, bir bey etrafında toplanmasıyla meydana gelmektedir. Yine bir bey tarafından bodunların bir araya getirilmesiyle de Türk Devleti (Türk Eli) ortaya çıkmaktadır.

Türkler, Orta Asya'daki ilk dönemlerinden itibaren boylar birliği şeklinde teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanmada, Türk toplumunun en küçük yapısını **oguş** denilen **aile** oluşturmuştur. Oguşların birleşmesiyle **urug** yani **sülale**, urugların birleşmesiyle de **boylar** meydana gelmiştir. Boyların bir araya gelmesiyle oluşan topluluğa **bodun** yani **millet**; milletin oluşturduğu en büyük siyasi teşkilat olan devlete ise il veya el denilmiştir.

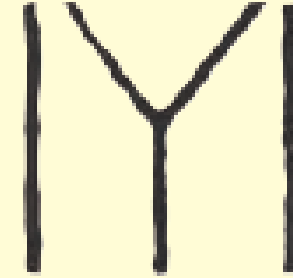
Boy, eski Türk devletlerinin oluşumunda en dinamik yapıdır. **Türk boylarının sık sık birleşerek devlet hâline gelmesi, iç ve dış sebeplerle dağılması ve tekrar tekrar yeni devletler oluşturması bu dinamik yapıyı kanıtlar niteliktedir.** Ailelerin ve sülalelerin reisleri tarafından seçilen beyin, törenin uygulanmasını sağlamak, adaleti gözetmek, ekonomik faaliyetleri yürütmek, dayanışmayı sürdürmek ve boyu korumak gibi sorumlulukları vardır.

Avşar Boyu

Kınık Boyu

Kayı Boyu

Orta Asya'daki devlet anlayışını Anadolu'da da devam ettiren Türkler, **Malazgirt Zaferi sonrasında ilk Türk beyliklerini kurmaya başlamıştır.** Türklerin boylar hâlinde **konar-göçer** olarak yaşamlarını sürdürmeleri, merkezî devletlerin kuruluşunu yavaşlatmış ve bu devletlerde çeşitli sıkıntılar ortaya çıkartmıştır.

1.4.2 Türkiye Selçuklu Devleti Kùltür ve Uygarlığı

Türkiye Selçuklu Devleti, kuruluş döneminde bir taraftan Bizans'ı ve Haçlı saldırılarını bertaraf etmek diğerk taraftan Türk beylikleri ve Eyyubilerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu durum sosyal ve ekonomik alanda ilerlemeyi geciktirmiştir. 1176 Miryokefalon Zaferi ile Bizans'a ağır bir darbe vuran Türkiye Selçukluları, Danişmentlileri de ortadan kaldırdıktan sonra siyasi, sosyal ve ekonomik teşkilatlanma çalışmalarına ağırlık verebilmiştir.

II. Kılıçarslan

Türkiye Selçuklularının devlet teşkilatının oluşumunda, diğer Türk devletlerinin izleri görülmekle birlikte, en etkili devlet Büyük Selçuklu Devleti olmuştur. Türk devletlerinin genelinde olduğu gibi Türkiye Selçuklularında da tahta kimin geçeceği konusu kesin bir hükme bağlanmadığı için şehzadeler arasında taht kavgaları yaşanmıştır. Türkiye Selçuklularında veliahtlık müessesesi devam etmiş ve sultan, büyük veya küçük ayırt etmeksizin oğullarından birini veliaht seçmiştir. Veliahtlık, Eski Türk geleneğinde olduğu gibi babadan oğula, oğul küçük ise kardeşe geçse de bu durum da taht kavgalarını önlemeye yetmemiştir.

Moğolların Anadolu'yu kasıp kavurduğu dönemde farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Zaman zaman şehzadeler, **taht mücadelelerinde** birbirlerine üstünlük sağlayamamıştır. Bu durum karşısında tecrübeli devlet adamlarının **uzlaşmayı sağlamasıyla şehzadeler, eş hükümdarlar şeklinde** devleti yönetmiştir. Ancak bütün bu otorite kayıplarına rağmen **Selçuklu Hanedanı'nın meşruiyeti** tartışma konusu yapılmamıştır.

- Türkiye Selçuklularında devletin yönetim merkezi olan ve **dergâh veya bârgâh** olarak da anılan saray, hem devletin idare merkezi hem de hükümdarın şahsî ikametgâhı olmuştur. Sultanın özel hayatını sürdürdüğü **saray** bölümüne **harem** denmiştir. Saray teşkilatında en önemli görevliye **hâcip** denmiş ve **hâciplerin** reislerine de “**hâcibü’l-hüccab**” denmiştir.

► Türkiye Selçuklularında sultanın mutlak vekili olarak vezir görev yapmış ve sultan adına devleti idare etmiştir. Fakat devletin Moğol baskısıyla zayıfladığı dönemde artık vezir başta olmak üzere üst düzey devlet görevlileri, sultan tarafından değil İlhanlılar tarafından seçilmeye başlanmıştır.

► Türkiye Selçuklu Devleti'nin askerî teşkilatı da esas itibarıyla Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı şeklinde olmuş ve boylar birliği esasına dayanmıştır. Bununla birlikte Türkmenlerin, devletin devamında sorunlara neden olmaya başlaması, devlette gulâm sisteminin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Saray işlerini yapmak ve sultanın yakın hizmetini görmek için gerekli olan kişiler, gulâmhanede yetiştirilen kişilerden seçilmiştir. Ücretli askerlik uygulaması Türkiye Selçuklularında özellikle XIII. yüzyılın başlarından itibaren görülmüştür.

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde askerî, idari, mali ve hukuki bütün devlet işlerinin karara bağlandığı ve en yüksek yönetim organına **Divân-ı Saltanat veya Divân-ı Alâ** denmiştir **Divân-ı Saltanat ve Divân-ı Alâ** günümüzdeki bakanlar kurulu gibi çalışmıştır. Divân-ı Saltanat'a sultandan sonra devletin en yetkili kişisi olan **vezir** başkanlık etmiştir.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA MERKEZ TEŞKİLATI

Türkiye Selçuklu Devletinde önemli devlet işlerini **Büyük Divan (Divan-ı Saltanat)** ve diğer alt divanlar yürütüyordu. Devletin her türlü siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik işlerini yürüten divana sultan veya vezir başkanlık ediyordu. Divan görüşmeleri deftere kaydediliyordu. Divanda katipler, tercümanlar ve memurlar bulunuyordu.

Emir-i Şemşir divanın güvenliğini sağlıyordu. Bugünkü Bakanlar Kuruluna benzeyen divanda **Vezir** en üst dereceli divan üyesiydi.

Niyabet-i Saltanat Divanı :
Bu divanda kendisine güvenilen devlet adamları ve komutanlar bulunuyordu. Divan'daki bu görevlilere naip denirdi. Hükümdar başkentte bulunmadığında ona ait devlet işlerini yürütür ve hükümdara vekalet ederdi.

Divan-ı İstifa :
Devletin mali işlerini yürütürdü. Devletin gelir ve giderlerini hesaplar, vergilerin toplanmasını sağlardı. Divanın başkanı **Müstevfi** idi.

Divan-ı Arz :
Devletin merkezdeki ordusunun maaş ve levazimat işleriyle ilgilenirdi. Savunma işleriyle ilgilenen divan, askerleri defterlere kayıt eder ve denetlerdi.

Divan-ı - Tuğra : Her türlü iç ve dış yazışmalarını yapıyordu. Burada **Arapça ve Farsçayı** iyi bilen kültürlü kişiler bulunurdu. Buna **İnşa Divanı** da denir.

Divan-ı İşraf :
Askeri ve adli işler dışında **idari ve mali** yönetimle ilgili işleri yönetirdi.

Pervanecilik :
İstihbarat işleri, devlete ait toprakların sayımı ve ülkeye gelen Türkmenlerin yerleştirilmesiyle ilgilenirdi. **Has ve iktaları** yazar, dağıtır ve takip ederdi.

- **Atabeg** veya atabey uygulaması Türkiye Selçukluları'nda da devam etmiştir. Şehzadeler, **melik** unvanı ile küçük yaştan itibaren devlet işlerinde tecrübe kazanmaları için atabeg denilen devlet adamlarının gözetiminde vilayetlere gönderilmiştir. Bununla birlikte atabeglerin siyasette güçlenmemesi için gerekli tedbirler alınmıştır.

- **Nâib-i Saltanat veya Niyâbet-i Saltanat**, ilk defa Türkiye Selçuklularında görülmüştür. Başkentte hükümdara vekâlet eden nâipler, hükümdarın devlet merkezinde bulunmadığı zamanlarda devlet işlerini yürütmüştür. Büyük Selçuklu Devleti'nin geliştirdiği **ikta sistemi**, taşra teşkilatında Türkiye Selçukluları tarafından da uygulanmıştır.

- Türkiye Selçuklularında arazi işlerinden sorumlu olan ve bunlarla ilgili işleri düzenleyen menşur ve beratları hazırlayan görevliye de **pervane** denmiştir. **Pervane** üst düzey bir memuriyet olmamasına rağmen **Divân-ı Alâ**'nın üyelerinden kabul edilmiştir.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA ORDU

Ordu komutanına **Emirül Ümera** denir. Orduda, dinî vazifeleri görmek ve gazâ ruhunu canlı tutmak maksadıyla âlim, derviş ve mutasavvıflar bulunurdu. Silah olarak, ok, yay, kılıç, kargı, çomak, gürz, mızrak, topuz, nacak, mancınık, merdiven, seyyar kule kullanılırdı. Ordudaki birlikler, çeşitli bayrak, tuğ ve alem taşırlardı.

Hassa
Birlikleri:
(Gulamlar)

İkta Askerleri:
(Tımarlı
Sipahiler)

Uçlarda
Türkmenlerden
oluşan kuvvetler

Vassal Devlet
kuvvetleri :
Bağlı beylik
ve
devletlerden
alınan
askerler

Gerektiğinde
komşu
milletlerden
ücretli olarak
alınan
askerler

Donanma Türkiye
Selçukluları,
donanmaya önem
verdiler. Sinop, Alaiye,
Antalya ve Samsun
gibi merkezlerde
tersaneler kurdular.
Donanma komutanına
**Reisü'l Bahr veya
Melikü's Sevahil**
denirdi.

Sosyal ve İktisadî Hayat

A-Türkiye Selçuklularında Sosyal Hayat

■ Sosyal Hayat:

Türkiye Selçukluları kendilerine has bir sosyal ve iktisadi politika izlediler. Aralıklarla Anadolu ya **Türkistan** dan **Maveraünnehir ve Horasan** dan gelen Türklerin büyük bir bölümünü yerli halk tarafından boşaltılan yerlere yerleştirdiler. Bir kısmını ise **uc** bölgelere yerleştirdiler.

- Selçuklu hükümdarları kendi yönetiminde yaşayan Hristiyan halkı himaye ettiler. Bizans yönetiminin baskısından ve ağır vergilerinden bunalanlardan isteyenlerin kendi topraklarına yerleşmelerine izin verdiler.

- Hristiyan-Müslüman ayrımı gözetmeden uyguladıkları adil yönetim **Rum, Ermeni ve Süryani** halkın Türk yönetimini tercih etmelerine sebep oldu. Türkiye Selçukluları döneminde Anadolu da yaşayan halkın büyük çoğunluğunu **Türkler** oluştururdu.
- Halk **şehirliler ve köylüler** olmak üzere ikiye ayrılırdı.
Şehirliler: **Devlet memurları, âyân, bilim adamları ve ahiler** olmak üzere dört gruba ayrılıyorlardı.

■ Devlet Memurları:

Bir şehirde hükümeti temsil eden görevlilerdi.

Âyân:

Hükümet nezdinde halkı temsil eden kişilerde. Tacirler (tüccarlar) da bu sınıfa girerlerdi.

■ Bilim Adamları:

Müderrisler, kadılar, zaviye, tekke şeyhleri ve medrese öğrencileri bu gruba girmektedir.

■ Ahîler:

Ahîler (kardeşler) şehirde oturan ve kendi aralarında dinî ve iktisadi özellikler taşıyan esnaflardır. Aralarında kurdukları teşkilata **ahîlik** denirdi. **Ahî** teşkilatı ticareti ve ticaret ahlakını düzenlemiş, üretim kalitesini yükseltmiş ve kaliteli eleman yetiştirilmesini sağlamıştır.

■ Köylüler:

Türkmen kökenli olan Türk köylüsü göçebe ve yerleşik olmak üzere iki kısma ayrılıyordu. Göçebeler hayvancılıkla geçinirlerdi. Yerleşik köylüler ise devletin veya ikta sahibinin idaresi altındaydılar.

- **b. İktisadi Hayat** : Türkiye Selçukluları hakim oldukları bölgelerde siyasi birliği ve huzuru sağladılar. Bu da ülkede ekonomik hayatın canlanmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Türkiye Selçuklularının ekonomik faaliyetleri **tarım, sanayi ve ticaret** olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

- **1. Tarım ve Hayvancılık** : Her türlü tarım ve hayvancılık göçebeler, yarı göçebeler ve köylüler tarafından yapılıyordu. Şehir hayatında ise **meyvecilik ve bağcılık** yaygındı. Hayvancılık, hayvan ürünleri meyveler ve bağcılıktan, elde edilen ürünler Türkiye Selçuklularına önemli gelir sağlıyordu.

- Sultanlar ve beyler köylüleri topraklarında tutabilmek için belli zamanlarda vergi affı veya vergilerin hafifletilmesi gibi tedbirler alırdı. Halka tohum ve çift hayvanı dağıtılıyordu.

- **2. Sanayi ve Madencilik** : Anadolu'da ev eşyalarının yapımı, dericilik, dokumacılık ve maden işlemeciliği gelişti. İhtiyaçlar yurt içinden karşılanıyordu. Ancak lüks eşya ve baharat geniş ölçüde dışarıdan karşılanıyordu.

Türkiye Selçuklularında sanayi büyük ölçüde **esnaf teşkilatları (Ahiler)** tarafından organize ediliyordu. Dericilik, halıcılık, kilimcilik ve diğer dokumalar daha çok ahilerin ilgi alanına giriyordu.

3. Ticaret : Anadolu'nun dünya üzerindeki konumunun önemini kavrayan Türkiye Selçukluları, ticaret faaliyetlerine önem verdiler. Türkiye Selçukluları Anadolu'yu izledikleri ticaret politikasıyla kıtalararası transit ticaret merkezi haline getirdiler. Anadolu'da ticaretin gelişmesinin nedenleri şunlardır;

- • Anadolu'nun **Doğu-Batı, Güney-Kuzey ticaret yolları** üzerinde bulunması ve kıtaları birbirine bağlaması
- Ticaret yolları üzerinde **kervansarayların** kurulması (Anadolu'da ilk kervansaraylar II. Kılıç Arslan zamanında kurulmaya başladı ve daha sonraki hükümdarlar tarafından sayıları artırıldı)
- Ticaretin gelişmesi için **Latin Cumhuriyetleriyle ticaret antlaşmalarının yapılması**

Ticari amaçlı fetihlerin yapılması (**Suğdak**,
Sinop - Antalya ve Alanya'nın fethedilmesi)

- Malları zarar gören veya kervanı soyulan tüccarların zararlarının ödenmesi, yani bugünkü anlamda malların sigortalanması
 - Gümrük vergilerinin hafifletilmesi
 - Ticari önemi olan merkezlere Türk ve Müslüman tüccarların yerleştirilmesidir.

KPSS-GYGK-CS / 2008

3. Anadolu Selçuklu Devleti'nde büyük kervansarayların hemen hepsi XIII. yüzyıla aittir.

Bu durumun,

- I. sanat,
- II. ticaret,
- III. askerlik

alanlarının hangilerinde görülen gereksinimin bir sonucu olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

- Anadolu'da ticaret II. Kılıç Arslan'dan itibaren gelişmeye başlayarak **I. Alaeddin Keykubat döneminde en üst seviyeye** çıktı. Moğol istilasından sonra ticaret faaliyetleri zayıfladı. Ancak **Sivas, Kayseri ve Konya** gibi merkezler ticari önemlerini korudular. Türkiye Selçuklularının yıkılmasından sonra siyasi ve iktisadi merkezler Marmara çevresine taşındı, kervan ticareti eski önemini kaybetti.

- Beylikler döneminde, Batı Anadolu'daki Türk beylikleriyle Avrupalılar arasında ticari ilişkiler devam etti. Moğollar da Akdeniz ülkeleriyle ticari faaliyetlerini devam ettirdiler.

Devletin başlıca, gelirleri, **ihraç edilen mallar, gümrük vergileri, zirai ürünlerden alınan öşür, gayri müslimlerden alınan cizye ve haraç, bağlı beylik ve devletlerden alınan vergiler ve ganimetlerdi.**

- Türkiye Selçuklularında ilk **bakır para** I. Mesut tarafından bastırıldı. II. Kılıç Arslan tarafından **paralar** bastırıldı. Selçuklular Moğolların hakimiyetine girdikten sonra paralarını İlhanlı paralarına göre ayarladılar.

8. Dil ve Edebiyat

Dil: Türkiye Selçukluları, zamanında **bilim dili Arapça, devlet ve edebiyat dili Farsça** idi. Selçuklu Sultanları ve aydınları özellikle Fars edebiyatına önem veriyordu. Bu dönemde edebiyat ve devlet dili olarak Türkçe saraydan uzak tutulmaktaydı. Bu durum Türk dilindeki gelişmenin yavaşlamasına neden olmuştur.

- Edebiyat ve resmi dilin Farsça olmasının nedeni; Türklere İslâmiyet'in İran yoluyla geçmesi, iki ülke arasında sıkı ilişkilerin kurulması, İran'dan aydın ve idarecilerin gelmesi ve Farsça'nın işlenmiş bir dil olmasıdır.

- Beylikler döneminde **Karamanoğlu Mehmet Bey** Türkçeyi resmi dil ilan etti (1277). Bu olay "**Dil Bayramı**" olarak kutlanmaktadır. XIII. yüzyılda Anadolu'da Türk dili gelişti. **Şeyyad Hamza, Yunus Emre ve Sultan Veled Türkçe şiirler yazdılar.** Anadolu'da Türkçenin gelişmesinde Moğolların büyük payı oldu.

- **Edebiyat** : Anadolu'da Türk Edebiyatı XIII. yüzyıl ve sonrasında en parlak çağını yaşadı. Selçuklular dönemindeki edebi akımlar, **Halk Edebiyatı, Tasavvuf Edebiyatı ve Divan Edebiyatı** diye gruplandırılır..

- Selçuklu Sultanları ve Anadolu beyleri ilmi ve edebi çalışmalara destek oldular, yurdun her tarafına yayılmasına çalıştılar. Moğol istilasından dolayı batıya göç eden birçok, bilgin ve edebiyatçı Anadolu'ya gelerek bilim ve fikir hayatının gelişmesine katkıda bulundular.
- **Mevlana, Sultan Veled, Şeyyad Hamza, Nesimî, Hoca Dehhani, Yunus Emre ve Ahmedî** gibi ünlü edebiyatçılar yetişmiştir. Dönemin önemli eserleri ise, **Mesnevi, Divan-ı Kebir, İskendemâme, Battal Gazi ve Danişment Gazi Destanlarıdır.**

9. Bilim ve Sanat

- **Bilim** : Anadolu'da **ilk medrese XII.** yüzyılın ilk yarısında Danişmentogulları tarafından **Niksar**'da kuruldu. **Türkiye Selçuklularında ise ilk medrese II. Kılıç Arslan** tarafından **Konya ve Aksaray**'da kuruldu. Anadolu'da güvenliğin sağlanması ve ekonomik durumun iyileşmesine paralel olarak diğer hükümdarlar zamanında da medreselerin inşasına devam edildi.

Bunun yanında Türkiye Selçuklu hükümdarları İslâm dünyasındaki birçok bilgin, edebiyatçı ve mutasavvıfı Anadolu'ya davet ederek onlara imkanlar hazırladılar ve onlara sahip çıktılar. Bu durum Anadolu'nun bilim ve sanat alanında gelişmesini önemli ölçüde etkiledi.

YAĞIBASAN MEDRESESİ-NİKSAR DANIŞMENTLİLER

- Türkiye Selçuklu medreselerinde dini ilimlerin yanında diğer müspet ilimler de okutuluyordu. Türkiye Selçukluları ve Beylikler döneminde yaşayan fikir adamlarından bazıları, Muhiddin Arabi, Sadeddin Konevi, Necmeddin Dâye, Mevlana ve Hacı Bektaş Veli idi.

- **Sanat:** Türkiye Selçukluları ve Beylikler döneminde Türk sanatı önemli bir gelişme gösterdi. Bu dönem sanatının temeli daha önceki Türk - İslâm devletlerine dayanıyordu. Anadolu'ya bu devletlerin sanatını taşıyan Türkiye Selçukluları yaptıkları katkılarla Türk sanatını zirveye çıkardılar. Ayrıca Anadolu'da eski gelişmelerden de yararlandılar. Anadolu'da mimari alanda birçok eser ortaya konuldu. Bu eserlerde insan ruhuna, beden yapısına tabiat ve sosyal şartlara önem verildi. Anadolu Türk mimarisi, **dini, sivil ve askeri mimari** diye üçe ayrılabilir;

■ Dini Mimari :

1. Camiler : Türklerin Anadolu'da yaptıkları mimari eserlerin ilk örneğini camiler teşkil eder. Bunların en önemlileri; Konya ve Niğde'deki Alaeddin Camii, Sivas ve Malatya Ulu camileri, Saltukoğullarından kalan Erzurum **Ulu Camii**, Mengüceklerden **Divriği Ulu Camii**, Danişmentlilerden kalan Kayseri **Ulu Camii** Artuklulardan kalan Mardin **Ulu Camii** gibi eserlerdir.

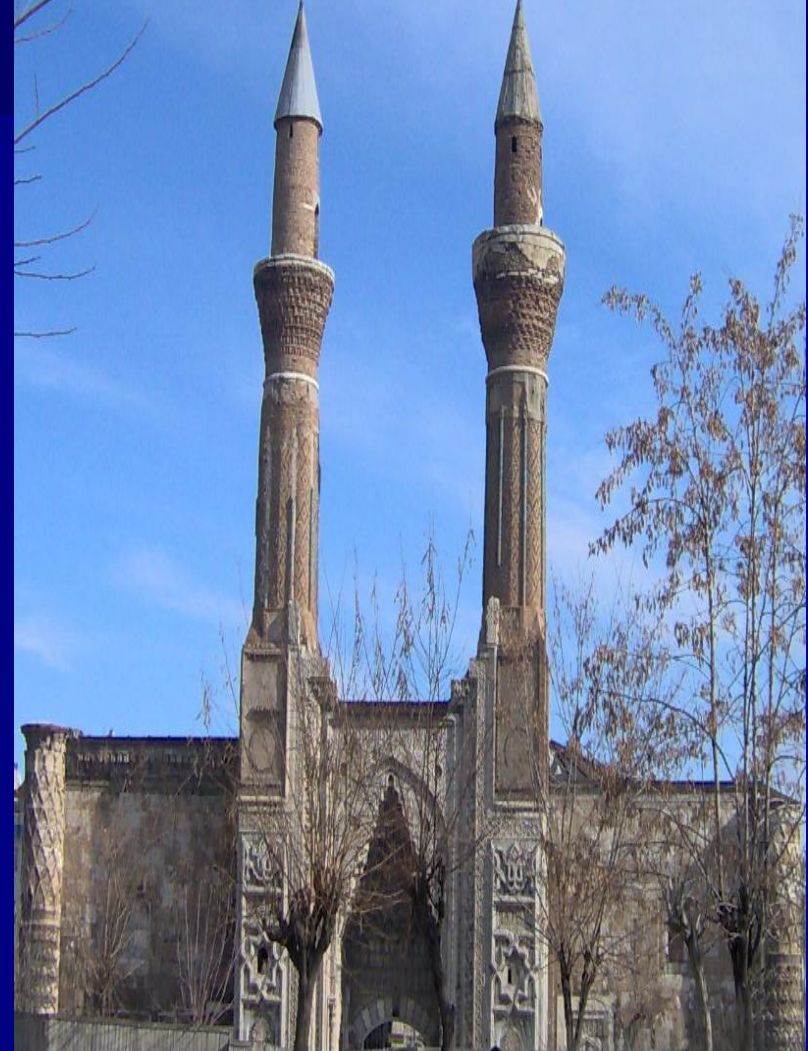

- **2. Mescidler** : Anadolu'da mescid, minberi olmayan küçük mahalle camileridir. Bunlardan Konya'da on kadarı halâ ayaktadır. En önemlileri, **Erdem Şah Mescidi, Küçük Karatay Mescidi ve Sırça-ı Mescid'tir.**

- **3. Medreseler** : Bir toplumun kültür seviyesini gösteren önemli delillerden birisi de okullardır. Türkiye Selçukluları zamanında her şehirde bir ya da daha fazla medrese bulunuyordu. Bu da eğitime ne kadar önem verildiğini ortaya koymaktadır. **Selçuklularda özellikle tıp alanında öğrenim yapan medreseler ve hastaneler oldukça yaygındı.**

- En ünlü Selçuklu medreseleri Konya, Kayseri, Tokat, Amasya, Erzurum ve Niğde'de kuruldu. Konya'da **Karatay ve İnce Minareli**, Kırşehir'de **Caca Bey**, Afyon'un Çay ilçesindeki **Çay Medresesi** kapalı tip medreselere örnektir. Açık tip medreselere ise, Konya Sırçalı, Sivas'ta **Şifaiye, Gök Medrese, Çifte Minareli**, Kayseri'de Hunat Hatun, Hatuniye, Tokat'ta **Gök Medrese** örnektir.

Gök Medrese- Sivas

■ 4.Kümbetler (Türbeler):

Devlet adamları ile diğer ilim ve din büyükleri için yapılan anıt mezarlardır.

En güzel kümbet örnekleri Kayseri ve Ahlat'tadır.

- 5. Külliyyeler : Külliye, cami ile birlikte kurulan medrese, kütüphane ve hastane gibi yapıların bütünüdür. Selçukluların ilk külliyesi Kayseri Hond (Hunat) Hatun Külliyesi'dir. Anadolu'da en eski külliye ise Mengüceklerden kalan Divriği Külliyesi'dir.

Tekke ve Zaviyeler de dini mimari arasında sayılır. Bu yapılara Tokat Sünbül Baba, Konya Sırçalı Ata Tekkesi ve Konya Sahip Ata Hankahı örnek olarak gösterilebilir.

■ Sivil Mimari

Köşkler ve saraylar sivil mimarinin en güzel örnekleridir. Kaba taş ve tuğlalardan yapılan küçük saraylar zamanla yıpranmıştır.

Sivil mimarinin bir diğer örneği de **kervansaraylar**dır. Kervansaraylar Selçuklu saltanatının gücünü ve yönetim anlayışını ortaya koyar. Kervansaraylar, yolların güvenliğinin sağlanması, ticaretin canlanması ve yolculukların kolaylaşmasında önemli rol oynadılar.

Pazar Mahperi Hatun Kervansarayı

- Kervansaraylarda yolcular için yataklar, hayvanları için ahırlar, ticaret malları için mekanlar yanında hamam ve mescid gibi, bölümlerde bulunuyordu. Anadolu'da ilk kervansaray II. Kılıç Arştan zamanında Aksaray-Kayseri yolu üzerinde Alay Han'dır.

Sivil mimarinin bir başka örneği de Darüşşifalardır. Günümüzün hastaneleri olan Darüşşifalar Selçuklu medreselerinin planına benziyordu. Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası Anadolu'nun en büyük darüşşifasıdır. Bunlar haricinde hanlar, çarşılar, köprüler, çeşmeler ve evler sivil mimariye örnek gösterilebilir.

Sultan Hanı -Konya

Çifte Minareli Medrese-Sivas

Sırçalı Medrese Konya

YAKUTİYE MEDRESESİ

■ Askeri Mimari

Tersaneler,
kaleler, surlar,
kışlalar ve
kuleler askeri
mimarinin
örnekleridir.

- Anadolu'da mimari dışında başka sanat dalları da gelişmiştir.
- 1. **Çinicilik** : Süslemede kullanılan bu sanat dalı Konya merkezli gelişti. Çini sanatındaki gelişme Osmanlı döneminde zirveye ulaştı.
- 2. **Resim ve Heykel** : Türk - İslâm devletlerinde minyatür türünde resim gelişti. Anadolu'da Türkler şehirlerin surlarını ve büyük binaları heykel ve kabartmalarla süslediler.

- 3. **Kitap Sanatı** : Anadolu'da gelişen en önemli kitap sanatları **hat, tezhip ve cilt** sanatıdır.
- 4. **Halı ve Kilim Dokumacılığı** : Hunlara kadar dayanan halıcılık Anadolu'da en çok gelişen el sanatıydı. Halıcılık Anadolu'da milli bir sanat haline geldi. Türkmenler halı ve kilimlerinde Türklerin milli duygularını ve zevklerini işlediler. Halı ve kilimler Anadolu'dan dışarıya satılan malların başında geliyordu.

■ 5. Ağaç, Taş ve Maden

İşlemeciliği: Anadolu'da yapılan minber, mihrap, kapı, pencere, Kur'an-ı Kerim rahleleri, mezar kitabeleri ağaç ve taş işlemeciliğinin başlıca güzel örnekleridir. İşlenmiş altın ve gümüşler ise maden işlemeciliğine örnek gösterilebilir.

6. Musiki ve Sahne Sanatları : Sultan kapısında çalınan **nevbet**, **tasavvuf musikisi**, **meddahlar**, **rakkaseler** ve **hokkabazlar** bu sanatların başlıcalarıdır.

***Nezaket insana para
kazandırmaz, ama her şeyi satın
alır.***

Montaigne

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA TOPRAK YÖNETİMİ

a- Has Arazi :
Vergileri hükümdara ayrılan topraklardır.

b. İkta Arazi : Ordu mensuplarına ve devlet memurlarına hizmet ve maaş karşılığı verilen topraklardır. Toprak sahipleri üç yıl toprağı boş bıraktığında iktası elinden alınıyordu. İkta sahipleri gelirlerinin bir kısmıyla geçimlerini sağlıyor, kalan kısmıyla da atlı asker besliyordu.

c. Mülk Arazi :
Devlet adamlarına başarılarından dolayı verilen topraklardır.

d. Vakıf Arazi
Miri ve mülk arazilerden bilimsel ve sosyal kurumların ihtiyaçlarını karşılamak için ayrılan topraklardır.

- Türkiye Selçuklu ordusunun başkumandanı **Beylerbeyi** veya **Emirül-Ümerâ** unvanı taşırdı. Ordu kumandanlarına **subaşı**, **sipehsâlar**, **serleşker** denirdi. Bunlar aynı zamanda bulundukları mintikaların emniyet ve asayişini sağlamakla da meşgul olurdu. Türkmen kuvvetlerinin başında ise beyler bulunurdu. Selçuklularda donanma kumandanlarına **Reis'ül-Bahr** veya sahillerin kumandanı anlamında **Meliküs-Sevâhil** denirdi. Donanma kumandanlarına ayrıca **Emîr-i Sevâhil** de denilmiştir

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA HUKUK

a. **Şer'i Yargı Sistemi** : Davalara hükümdar veya vezir tarafından tayin edilen kadılar bakıyordu.

Bunların başkanına **Başkadı (Kazi'l Kuzat)** denirdi. Başkam ülkedeki bütün kadıları denetleyebiliyordu. **Müftîler, Hanefî mezhebine göre fetva verirlerdi.**

b. **Örfi Yargı Sistemi** : Asayiş bozan ve yasaları çiğneyenlerle ilgili davaları kapsardı. Bu davalara **Emir-i Dâd** bakıyordu. Askeri davalara **Kadı Asker (Kadıyî Leşker, Kazasker)** denilen ordu komutanları bakıyordu.

*Affetmek ve unutmak iyilerin
intikamıdır.*

Schiller

Süryani, Ermeni ve Rumlar; Bizans idaresine karşı Selçukluları tercih etmiştir. Türkiye Selçukluları, Anadolu'da yaşayan gayrimüslimlere, Müslüman halka bir zarar vermedikleri sürece müsamaha ile davranmışlardır. Bizans'ın baskısından bıkan Hristiyanlar artık Türklerin hâkimiyeti altında yaşamaktan memnun olmuştur. Selçukluların Anadolu'da sağladığı huzur ortamı, bölgedeki farklı din ve kavimlerin uyum içinde yaşamalarını ve ortak bir kültürün ortaya çıkmasını sağlamıştır.

- Türkiye Selçukluları zamanında Anadolu'da gelişen Türk İslam medeniyeti doğudan gelen bilim ve sanat adamlarıyla da kuvvetlenmiştir. Doğudan gelen âlim ve sanatkârlar, özellikle Anadolu'da büyük **mutasavvıf ve düşünürler** yetişmesini sağlamıştır.

1165-1240 yılları arasında yaşamış olan ve İslam dünyasının en meşhur sûfîlerinden olan Muhyiddin Arabî, Türkiye Selçukluları Dönemi'nde bir süre Konya'da yaşamıştır. Onun fikirleri, talebesi ve manevi evladı Sadreddin Konevî tarafından devam ettirilmiştir.

tariheglencesi

Kanalıma abone olup, destek olabilirsiniz.